

УДК 330.322:338.432

М. А. Стариченко,
аспірант кафедри фінансів та кредиту, Білоцерківський національний аграрний університет

ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

М. Starichenko,
graduate student of the Department of Finance and Credit Belotserkovsky national agrarian university

INVESTMENT ATTRACTIVENESS OF AGRICULTURAL PRODUCTION

У статті узагальнено підходи щодо визначення сутності поняття "інвестиційна привабливість". Автором систематизовано особливості прояву інвестиційної привабливості на рівні країни, регіону та підприємства. Визначено основні складові інвестиційної привабливості аграрних підприємств та встановлено зв'язок між ними. Ідентифіковано чинники формування інвестиційного клімату сільськогосподарських підприємств. Досліджено вплив економічних умов функціонування й розвитку галузі сільського господарства на інвестиційну привабливість конкретного суб'єкта. Обґрунтовано необхідність розробки заходів щодо підвищення інвестиційної привабливості підприємств аграрного сектору.

The article summarizes the approaches to defining the essence of the concept of "investment attractiveness". The author systematized features of investment appeal at the country level, region and company. The main components of investment attractiveness of agricultural enterprises and the connection between them. Identified factors shaping the investment climate of farms. The effect of economic conditions for the functioning and development of the agricultural sector in particular investment attractiveness of the subject. The necessity of developing measures to improve the investment attractiveness of the agricultural sector.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційна привабливість, сільськогосподарське підприємство, інвестиційна політика.

Key words: investments, investment attractiveness, agricultural enterprise, investment policy.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЗАВДАННЯМИ

Залучення інвестицій є найбільш вагомим чинником економічного зростання, поліпшення економічної ситуації в Україні та покращення добробуту населення. В аграрній сфері залучення інвестицій виступає також засобом забезпечення продовольчої безпеки, гарантом розвитку сфер агропромислового комплексу та екологічного захисту довкілля. За останні роки, спостерігається майже повна зупинка інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств, що призвело до руйнівних процесів у продуктивних силах галузі, проїдання капіталу, погіршення стану земельних ресурсів, зниження ефективності сільськогосподарського виробництва, надходження на український ринок низькоякісних імпортованих продовольчих товарів, погіршення рівня якості життя сільського населення та населення країни загалом. Покращення ситуації, можливе за умови не лише відновлення повноцінного аграрного інвестиційного процесу, а й забезпечення активності інвестиційної діяльності, що дозволило б компенсувати нестачу інвестування минулого десятиліття та покрити сучасні обсяги потреб в інвестиційних ресурсах.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблеми вивчення інвестиційної привабливості та залучення інвестицій в агропромисловий комплекс досліджувало багато вітчизняних учених: Б.В. Буркинський, В.М. Геєць, Б.М. Данилишин, Л.В. Дейнеко, М.Я. Дем'яненко, М.І. Долішній, В.В. Ковальов, І.І. Лукинов, Л.О. Мармуль, П.Т. Саблук, В.І. Топіха, В.В. Юрчишин та багато інших. Проте тривалий процес реформування АПК вимагає подальшого глибокого дослідження аспектів оцінки інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

З'ясувати сутність та чинники формування інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Ступінь інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств є індикатором, який дозволяє зробити висновки потенційним інвесторам про необхідність і доцільність вкладення фінансових засобів саме в даний об'єкт. В економічній літературі до сьогодні не вироб-

лений єдиний підхід до визначення сутності поняття "інвестиційна привабливість".

Поширеною серед науковців є думка, що інвестиційну привабливість доцільно розглядати по вертикалі: країна, регіон, галузь, підприємство, інвестиційний проект. При цьому інвестиційна привабливість характеризується через поєднання ознак, засобів, можливостей, що зумовлюють у сукупності потенційний платоспроможний попит на інвестиції в країні, регіоні, галузі, і т.д. Залежно від часового горизонту аналізу, управління і прогнозування вона може бути поточною і перспективною [1; 2]. Вважаємо, що такий підхід ускладнює процедуру ідентифікації чинників привабливості та їх кількісну та якісну оцінку, оскільки той чи інший об'єкт інвестування внаслідок дії регіональних і галузевих особливостей, географічного положення та інших чинників матиме різну інвестиційну привабливість.

Ми поділяємо думку про те, що інвестиційна привабливість регіону є об'єктивними передумовами для інвестування і кількісно виражається у обсязі капітальних вкладень, які можуть бути залучені до регіону, виходячи з сформованого у ньому інвестиційного потенціалу і рівня інвестиційних ризиків [3].

Інвестиційна привабливість регіону поняття віртуальне, оскільки бажане далеко не завжди співпадає із дійсністю. Оцінюючи інвестиційну привабливість того або іншого регіону, рейтингові агентства враховують не лише природний і виробничий потенціал, наявність трудових і фінансових ресурсів, але й отримані (як правило, в результаті опитувань) оцінки політичної ситуації у регіоні, рівень корупції чиновників, судового захисту підприємництва на території, тощо. Причому думки опитуваних можуть бути полярними залежно від їх особистого досвіду взаємодії із структурами державної влади.

Для інвесторів, що приходять в регіон, важливі не декларативна, а реальна підтримка (особливо на етапі становлення бізнесу), рівень компетентності чиновників, із якими інвесторів доведеться мати справу, передбачуваність дій органів влади. Отже, поняття інвестиційна привабливість регіону розглядається як сукупність багатьох об'єктивних ознак, можливостей, засобів і обмежень, що зумовлюють можливість залучення інвестицій до регіону.

Як зазначає О. В. Бражко, що інвестиційна привабливість в загальному сенсі — це інтегральна характеристика, достатня соціально-економічна, організаційно-правова, морально-психологічна і суспільно-політична зацікав-

леність суб'єкта інвестиційної діяльності вкласти свої кошти у той або інший об'єкт [4, с. 18].

Вважаємо, що інвестиційна привабливість регіону — це сукупна характеристика окремих територій країни з погляду інвестиційного клімату, рівня розвитку інвестиційної інфраструктури, можливостей залучення фінансових ресурсів, що істотно впливають на формування прибутковості засобів, що вкладаються, і інвестиційних ризиків.

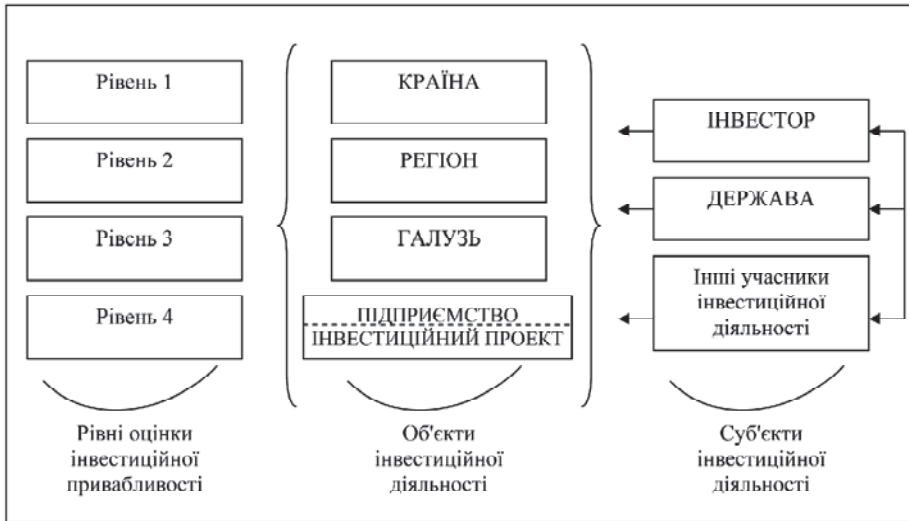
Вищенаведене дозволяє зробити висновок про те, що поняття "інвестиційна привабливість" означає наявність таких умов інвестування, які впливають на переваги інвестора у виборі того або іншого об'єкту інвестування. Об'єктом інвестування може виступати окремих проект, підприємство в цілому, місто, область, регіон, країна.

Як зазначає В.М. Хобта "інвестиційна привабливість підприємства як об'єкту інвестування є важливим показником, під яким слід розуміти його інтегральну характеристику з точки зору наявного стану, можливостей розвитку, обсягів і перспектив отримання і розподілу прибутку, ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості підприємства, ділової активності та рентабельності. Вона поєднує у собі дані про ступінь очікуваної доходності, ризикованості та ліквідності потенційного капіталовкладення" [5, с. 322].

Інвестиційна привабливість підприємства формується на декількох щаблях. Це рівень держави, регіону, галузі та безпосередньо самого підприємства. Який з визначених рівнів з точки зору впливу на інвестиційну привабливість є домінуючим, а який є менш важливим — встановити вкрай важко. З ієрархічної точки зору найвищими є фактори, що формують державну компоненту інвестиційної привабливості. За нею слідують чинники, що обумовлюють привабливість регіону та галузі, яка ієрархічно знаходиться на тому ж рівні, що й регіон. Нижній щабель формують фактори інвестиційної привабливості підприємства.

Розрізняють абсолютну інвестиційну привабливість і порівняльну інвестиційну привабливість регіону, галузі (останнє припускає зіставлення з показниками інвестиційної привабливості інших регіонів, галузей).

Інвестиційна привабливість країни формується крупними консалтинговими компаніями або спеціалізованими державними установами. При визначенні інвестиційної привабливості основна увага приділяється ролі підприємства щодо збереження та економічного розвитку потенціалу країни, забезпечення тех-

Рис. 1. Багаторівнева оцінка інвестиційної привабливості

Джерело: сформовано автором за джерелами [6; 7].

нологічної та економічної безпеки країни, досягнення пріоритетів світового науково-технологічного розвитку і т.д.

Оцінка інвестиційної привабливості підприємства на рівні регіону проводиться територіальними органами державної влади і, відповідно, її критеріями виступають: місце підприємства на регіональному ринку, вплив на соціально-економічний розвиток регіону, відношення територіальних органів державної влади до досліджуваного об'єкту і т.д. Така оцінка дозволяє формувати ефективну регіональну інвестиційну політику [6, с. 71]. Інвесторами, як правило, вис-

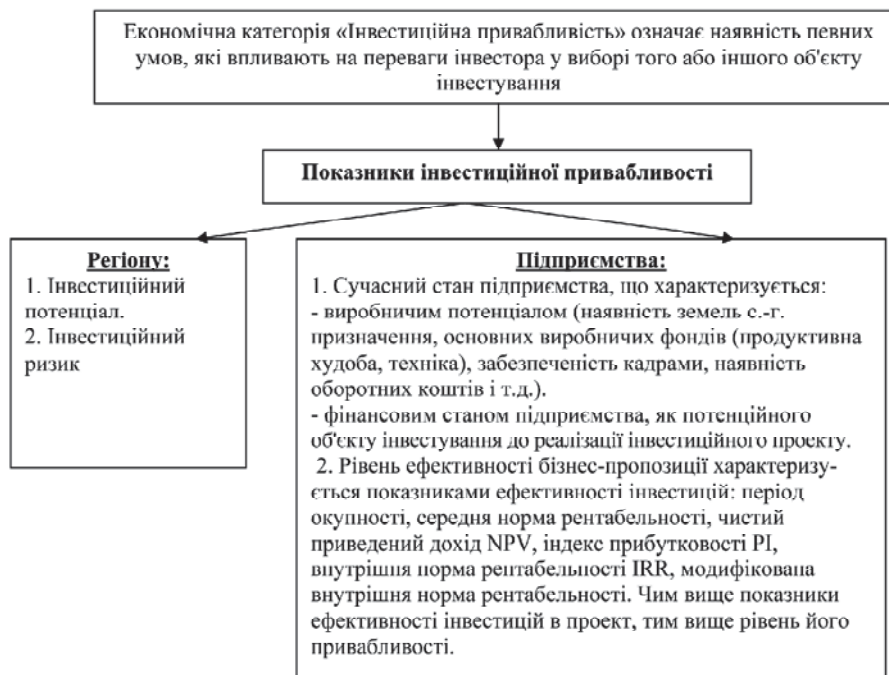
тика дозволяє будувати інвестиційну стратегію розвитку галузі.

Отже, кожному об'єкту інвестиційного ринку притаманна власна інвестиційна привабливість. Інвестиційна привабливість підприємства, окрім власного потенціалу, формується під впливом галузі, регіону і країни. У свою чергу, сукупність підприємств утворює галузь, яка впливає на інвестиційну привабливість цілого регіону, а із привабливості регіонів формується привабливість країни (рис. 1).

Крім того, слід відмітити, що інвестиційна привабливість нерозривно пов'язана з інвести-

тують регіональні органи державної влади або крупні фінансово-кредитні компанії, які привертають інвесторів через гарантії з боку держави.

Інвестиційна привабливість підприємств на рівні галузі визначається зважаючи на необхідність відділення галузевих підприємств, здатних самостійно здійснювати відтворювальний процес, від підприємств, що вимагають дотацій з боку держави або пільгового кредитування процесів оновлення виробництва. Дана характеристика

Рис. 2. Показники інвестиційної привабливості регіону і підприємства

Джерело: розроблено автором.

ційним ризиком і спільно використовуються при визначенні рейтингу країни, регіону, галузі, підприємства та інвестиційного проекту.

На рисунку 2. представлені показники, які на нашу думку, характеризують інвестиційну привабливість як регіону, так і окремо взятого підприємства.

Отже, на інвестиційну привабливість впливають 2 групи чинників:

— регіональні та об'єктні. До чинників, що визначають інвестиційний клімат, доцільно віднести:

— політичні — визначають можливість втрат інвестицій внаслідок дестабілізації ситуації в країні-реципієнті інвестицій (наприклад, оголошення дефолту через зовнішні борги), політичної взаємодії між країною-реципієнтом і країною — потенційним інвестором, загальнополітичній ситуації в регіоні та у світі;

— економічні — визначають сучасний економічний стан розвитку території, рівень фіскального навантаження усередині території, стратегічні можливості регіонального ринку;

— нормативно-правові — до них відносяться додержання нормативних законів, і підзаконних актів, що відображає діяльність не лише законодавчих, але і виконавських органів влади;

— інфраструктурні — визначають забезпеченість регіону об'єктами виробничої і соціальної інфраструктури та їх доступністю;

— природоохоронні — включають інформацію про ступінь забрудненості території відходами (негативний вплив екологічного чинника на бізнес) і дані про витрати на природоохоронні заходи;

— демографічні — чисельність і щільність населення, статевовікова характеристика, зайнятість населення, тривалість життя, можливість міграції робочої сили;

— природно-кліматичні (географічний) — економіко-географічне положення регіону, його кліматичні умови, можливість появи надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру (смерч, торнадо, повінь, снігопад, землетрус).

Будь-який регіон володіє ресурсами, які впливають на інвестиційну привабливість. Ресурси — це об'єкти, що мають потенційну можливість їх участі у виробництві і споживанні. Кожна територія має власні ресурсні відмінності.

Об'єктні чинники характеризують інвестиційні об'єкти, за кінцевими результатами господарської діяльності, які включають якісні та кількісні відмінності даного виробничого об'єкта від інших компаній за певний період. З цього формулювання випливає, що оцінку інвестиц-

ійної привабливості можна охарактеризувати, як, по-перше, аналітичну процедуру розрахунку ступеню потенційної ефективності капіталовкладення і, по-друге, як висновок, відбитий кількісно щодо рівня та динаміки показників, що відображає ступінь привабливості підприємства щодо вкладання коштів.

З метою підвищення інвестиційної привабливості підприємств аграрної сфери економіки доцільно забезпечити реалізацію наступних умов:

— сприяти розвитку сучасних інвестиційних інструментів і технологій, які оптимізують фінансові потоки і знижують ризики у галузі, що зумовлені особливостями руху інвестицій і дією ринкових інструментів;

— управляти ризиками — процесами, які мають своєю ціллю зменшити або компенсувати втрати для об'єкта інвестування при настанні несприятливих умов.

Зазначимо, що серед основних причин, які зумовлюють інвестиційні ризики аграрних підприємств, можна виділити:

— по-перше, з нестабільність дії важелів державного регулювання на ринку аграрної продукції, що проявляється мінливістю макроекономічної політики і законодавчо-правової бази, у відсутності у державній політиці послідовності та системності. Ця нестабільність є основною причиною, яка стримує вкладення капіталу у агропромислове виробництво;

— по-друге, відсутність цивілізованого ринку сільськогосподарських земель, зокрема відсутність можливості використання інституту іпотеки;

— по-третє, мінливість кліматичних умов, погіршення екологічного стану.

Більшість дослідників, що займаються економічними проблемами аграрного виробництва додержуються думки, що базова галузь АПК — сільське господарство — є інвестиційно не привабливою. Серед основних причин такого стану виділяють, насамперед, складний фінансово-економічний стан більшості сільськогосподарських підприємств, що не дозволяють формувати інвестиційні ресурси за рахунок власних засобів, але і породжують низьку інвестиційну привабливість аграрної сфери, що, у свою чергу, ускладнює залучення інвестицій із зовнішніх джерел [8—10].

Нині існує необхідність обґрунтування і розробки заходів підвищення інвестиційної привабливості з метою реалізації продовольчої та енергетичної безпеки держави. Виходячи із цієї вимоги у країні необхідно створювати економічні, організаційні, фінансові і правові умови, що дозволять вітчизняному аграрному то-

варовиробнику здійснювати розширене відтворення як за рахунок власних ресурсів, так і за рахунок залучених інвестицій. Зарубіжний досвід доводить, що провідні країни світу, не зважаючи на відносно низьку інвестиційну привабливість сільськогосподарського виробництва, вкладають у цю галузь значні обсяги державних бюджетних інвестицій.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Виходячи із зазначеного, можна зробити висновок про те, що на інвестиційну діяльність конкретного суб'єкта мають прямий вплив економічні умови функціонування і розвитку галузі сільського господарства. Крім того, виступаючи складовою частиною інвестиційної привабливості галузі через привабливість підприємства виявляється узагальнена характеристика щодо перспективності, вигідності, ефективності і мінімізації ризику вкладення інвестицій. Необхідно зауважити, що проблема оцінки інвестиційної діяльності підприємства може бути вирішена лише після визначення усіх факторів, що впливають на її рівень як зовні, тобто з боку держави, регіону та галузі, так і із середини, із боку самого підприємства.

Література:

1. Мамуль Л.О. Нові методичні підходи до аналізу інвестиційної привабливості регіонів / Л.О. Мамуль, Т.А. Чернявська // Вісник економічної науки України. — 2005. — № 1 (7). — С. 83—89.
2. Гота А. Інвестиційна привабливість регіону / А. Гота // Персонал. — 2000. — № 3. — С. 61—63.
3. Мацибора Т.В. Проблеми визначення та оцінки інвестиційного потенціалу регіону / Т.В. Мацибора // Економіка АПК. — 2008. — № 9. — С. 62—65.
4. Бражко О.В. Особливості формування оцінки інвестиційної привабливості економіки / О.В. Бражко // Інвестиції: практика та досвід. — 2009. — № 12. — С. 16—20.
5. Хобта В.М. Управління інвестиціями: навч. посіб. / В. М. Хобта. — Донецьк: ДонНТУ, 2006. — 394 с.
6. Біляк Н. І. Визначення інвестиційної привабливості галузей сільського господарства Карпатського регіону / Н.І. Біляк // Економіка АПК. — 2005. — № 9. — С. 67—72.
7. Борсук О.М. Чинники формування інвестиційної привабливості аграрних підприємств / О.М. Борсук // Економіка АПК. — 2010. — № 7.

8. Варченко О.М. Державна підтримка буроцукрового виробництва як чинник забезпечення дохідності: доповідь на Десятих річних зборах Всеукраїнського конгресу вчених економістів-аграрників 10—11 квітня 2008 р. / О.М. Варченко. — К.: Національний науковий центр "Інститут аграрної економіки", 2008. — С. 249—260.

9. Гайдуцький А.П. Методологічні аспекти інвестиційної привабливості економіки / А.П. Гайдуцький // Регіональна економіка. — 2004. — № 4 — С. 81—86.

10. Кісіль М.І. Тенденції і напрямки активізації аграрного процесу / М.І. Кісіль // Економіка АПК. — 2002. — № 4. — С. 66—71.

References:

1. Mamul', L. O. and Cherniavs'ka, T. A. (2005), "New methodological approaches to the analysis of investment attractiveness of regions", *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, vol. 1(7), pp. 83—89.
  2. Hota, A. (2000), "The investment attractiveness of the region", *Personal*, vol. 3, pp. 61—63.
  3. Matsyhora, T. V. (2008), "Problems of definition and assessment of investment potential of the region", *Ekonomika APK*, vol. 9, pp. 62—65.
  4. Brazhko, O. V. (2009), "Features of formation of investment appeal of economy", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 12, pp. 16—20.
  5. Khobta, V. M. (2006), *Upravlinnia investytsiiami [Investment Management]*, DonNTU, Donetsk, Ukraine.
  6. Biliak, N. I. (2005), "Definition of investment attractiveness of agricultural industries of the Carpathian region", *Ekonomika APK*, vol. 9, pp. 67—72.
  7. Borsuk, O. M. (2010), "Determinants of investment attractiveness of the agricultural enterprises", *Ekonomika APK*, vol. 7.
  8. Varchenko, O. M. (2008), "State support for sugar beet production as a factor in ensuring profitability", *Dopovid' na Desiatykh richnykh zborakh Vseukrains'koho konhresu vchenykh ekonomistiv-ahrarynykiv 10—11 kvitnia 2008 r. [report on the tenth annual meeting of the Congress of Ukrainian scientists agricultural economists 10-11 April]*, *Natsional'nyj naukovyj tsentr "Instytut ahrarynoi ekonomiky"*, Kyiv, Ukraine, pp. 249—260.
  9. Hajduts'kyj, A. P. (2004), "Methodological aspects of investment attractiveness of the economy", *Rehional'na ekonomika*, vol. 4, pp. 81—86.
  10. Kisil', M. I. (2002), "Trends and directions of agricultural intensification process", *Ekonomika APK*, vol. 4, pp. 66—71.
- Стаття надійшла до редакції 19.05.2015 р.*